

TL 2076 Sibiryanın Etnik ve Sosyal Yapısı

Dr. Öğretim Üyesi Mustafa Can Teziç.

10. Hafta

Büyük Vatan Savaşı ve Tuva

Büyük Vatan Savaşı tarihsel olarak Tuvalıların zihinlerinde büyük bir etki bırakmıştır. Bunun nedenine tarihsel olarak baktığımızda, 1943 yılında Tannu-Tuva Halk Cumhuriyeti'nin daha Sovyetler Birliği'ne katılmadan, Sovyetler Birliği yanında İkinci Dünya Savaşı'na girmesidir. Bu savaş sırasında 1944 yılında Alman işgalinden Ukrayna'nın Roven Oblastı *Tuvalı Gönüllülerin* de katıldığı büyük bir operasyon ile kurtarılmıştır. Tuvalı askerlerin bu savaşta yer almaları ve şehrin önemli askerî noktalarına ilk olarak girmeleri Tuva ve Ukrayna arasında güçlü “kardeşlik *pobratimskiye*” bağlarının da ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Büyük Vatan Savaşı'ndan sonra Roven bölgesi Tuvalı Gönüllülerin kahramanca yardımlarını unutmamış ve geçmişin anısını yaşatacak pek çok adım atmıştır. Bunların başında bir savaş müzesi kurularak içlerinde *Tuvalı Gönüllülerin* bulunduğu

pek çok evrak, doküman, nişan, savaş araç ve gereci burada muhafaza edilmektedir. Bunun dışında gerek Roven gerekse Derajno'da *Tuvalı Gönüllüler* için pek çok anıt yaptırıldığı gibi hayatını kaybeden Tuvalı askerlerin mezarları buradadır. Bu olguya daha yakından bakılacak olursa, Derjano'da *Tuvalı Gönüllüler* adında bir meydan ve bir cadde bulunmaktadır ve ilaveten Tuvalı komutan Tuluşa Keçil·ool adı bir caddeye verilmiştir. Ayrıca 1 Şubat 1944 yılında *Tuvalı Gönüllülerin* şehre girişleri onuruna Roven'da yine bir caddeye bu Tuvalı komutanın adı verilmiştir.

1944 yılında Roven'in Tuvalı Gönüllülerce kurtarılması ile başlayan bu bağ iki taraf arasında 1966 yılında başlayan ziyaretler ile devam etmiştir. Bu çerçevede yazar ve gazeteci olan Oyuna Tarımayeviça Kodur·ool ilk olarak 1966 yılında *Tuvalı Gönüllülerin* savaştıkları yerleri ziyarete gitmiştir. Akabinde 1974, 1979, 1990 ve 2004 yıllarında ziyaretler tekrar edilmiştir.

Bu ziyaretlerden 2004 yılında yapılan ziyarete bakacak olursak, *Faşist İşgalden* kurtuluşun ve Büyük Vatan Savaşının 60. yıl dönümünü anma organizasyonuna Tuva'dan Roven'de savaşmış Kırgıs Şoşkukoviç Çamzırın ve Vera Çul'dumovna Salçak isminde iki savaşçı da katılmıştır.

Zaman içinde kısmen aksamalara yol açan ilişkilerin daha çok canlandırılması için 2004 yılında yapılan anma toplantısında Roven Oblast Vali Yardımcısı Aleksey Gubanov ve Roven Belediye Başkanı Vladimir Homko ve Tıva Cumhurbaşkanı Şolban Kara·ool'un da katıldıkları tarafların karşılıklı konuşabilecekleri canlı televizyon bağlantısı kurulmak sureti ile iki toplum arasında bir ekran köprüsü

kurulmuştur. Bu törende, selamlamaya “*iri yarı/ güçlü kuvvetli halk Tuvalılar! Geçmişte sık sık gelirdiniz, ama şimdi neden seyrek*” diyerek başlayan Roven tarafı, Tuva’ya geçmişten gelen sıcak bir mesajın dışında önümüzdeki dönemde de ilişkilerin geliştirilmesi isteminin mesajını vermiştir.

Televizyon yayını ile kurulan anma organizasyonunda Roven Belediye Başkanı Vladimir Homko *Tuvalı Gönüllülerin* bölgelerinin kurtuluşu için verdikleri mücadeleyi unutmadıklarını ve büyük bir özenle muhafaza ettiklerini 2004 yılında Sovyet isimlerinin değiştirilmesi dalgası başladığında kendilerinin *Tuvalı Gönüllüler* onuruna adlandırılan caddelere kimsenin el uzatmasına izin vermediklerini ve bu caddelerin isimlerini koruduğunu hatırlatması ile başlamıştır. Bunun dışında Roven Vladimir Homko Tuva ve Roven arasında kurulan Ekran Köprüsünde Roveno’nun kurtuluşunda savaşıyan Tuvalı Gönüllülerin torunlarını şehirlerinde ağırlamak

istediklerini de dile getirmişlerdir.

Bu teklifin karşında Tuva Cumhurbaşkanı Şolban Kara-ool ilişkilerin geliştirilmesi yönünde şu şekilde cevap vermiştir: “... Geçmişte olan kardeşlik bağlarının yenilenmesi gerekmektedir. Bizler farklı ülkelerde yaşasak bile ortak bir tarihi paylaşmaktayız. Yeni nesiller bu dostluk mirasını almalıdırlar, bu dökülen kan bizleri birbirimize kenetlemelidir, dedelerimizin ve babalarımızın şanını ve kahramanlığını tanıtmalıyız...”. Buna ek olarak Tuva Cumhurbaşkanı, Roven Belediye Başkanına iki taraf arasında gençlerin değişimi programını şu cümleler ile dile getirmiştir: “... *Tuvalı Gönüllülerin* torunları ve torunlarının oğulları savaşın olduğu yerlere gidecekler ve Roven’den çocuklar ve gençler Tuva’ya gelecekler, bizim şehrimizdeki hayatı tanıyacaklar ve bizim gençlerimiz ile görüşecekler”. Sözlerine devam eden Tuva Cumhurbaşkanı iki taraf arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesine dikkat çekerken, yetmişincisi düzenlenecek olan anma törenlerinde de Roven’da bir Tuva kültür günü düzenlenmesini teklif etmiştir.

Tuva Cumhurbaşkanı bu teklifi karşılık bulmuş, bu çerçevede Rovenli yetkililer de savaş gazilerinin buluşmalarını istediklerini, fakat buna imkan bulunmadığı için genç Tuvalıları yazın gençlik kamplarında ağırlamaktan büyük mutluluk duyacakları gibi aynı zamanda kendi çocuklarını da aynı şekilde *uzaktaki Tuva*’ya yollayacaklarını dile getirmişlerdir.

Konuşmaya katılan seksen dokuz yaşındaki *Tuvalı Gönüllü* Vera Baylak ise Roven’i selamlayarak barış dileklerini iletirken, kendilerinin savaşa girerken Sovyetler Birliği halkları ile birlikte kendi yurtlarını savunacaklarını bildiklerini, ancak cephede zaferlerinin garantisinin *dostluk “drujba”* olduğunu anladıklarını ifade etmiştir. Roven’de şehrin *faşist işgalcilerden* kurtuluşunda görev alan Andrey Moiseenko ve Vera Murigina tüm cephede bulunan asker ve Tuva’da yaşayanlara zafer tebriklerini iletirlerken, henüz

bir çocukken İkinci Dünya Savaşı sırasında şehirlerinin *Tuvalı Gönüllüler* tarafından kurtarıldığını hatırlayan Derajnolu yaşlılar da söz alarak anılarını paylaşmışlardır.

2013 yılının yaz aylarında liderlerin anlaştıkları gibi Tuva'dan, *Tuvalı Gönüllülerin* torunları Roven'e gençlik kamplarında yaz tatillerini geçirmek üzere gittiler. Tuva basınında ilgi gören bu olay “*Öğrenciler, Büyük Vatan Savaşında Tuva'dan Ukrayna'nın*

bölgelerini kurtarmaya giden askerlerin torunları” şeklinde haber sitelerine yansımıştır.

Bu öğrencileri takip eden Tuva basını öğrencilerin dönüşünü “*Tuvalı Gönüllülerin Roven'den dönerken torunları onların dedelerinin adını taşıyan caddeden uğurlandılar*” şeklinde bir başlıkla haber olarak bildirilmiştir. Bu haberin içeriği incelenecek olursa karşımıza Tuva ve Roven arasında *Büyük Vatan Savaşı* bağı, öğrencilerin anıları yansıtılarak şu şekilde işlenmektedir.

Roven'den dönen gençler ile yapılan söyleşiden sonra öğrencilerin ilk olarak Roven'de *Alman Faşist İşgalcilere* karşı dedelerinin savaştıkları yer ve mezarlıklarına gittiklerini dile getirdikten sonra, *Tuvalı Gönüllüler* onuruna yaptırılan anıtların güzel korunduğu, bunun dışında gezileri boyunca savaş müzesine gittiklerini, burada *faşistlerin* savaş sırasında Tuva bölümü için *Kara Ölüm* ismini verdiklerini öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin verdikleri diğer bilgilerde; kentin pek çok cadde ve sokaklarında *Tuvalı Gönüllülerin* isimlerinin verilmiş olması bilgisini paylaşmışlardır. Bunun dışında savaş müzesinde *Tuvalı Gönüllüler* için ayrı bir bölüm bulunduğu, bu bölümde *Tuvalı Gönüllülere* ait çeşitli eşyaların korunduğu öğrencilerin verdiği bilgiler içerisindedir.

Öğrencileri karşılayan Tuva Cumhurbaşkanı Şolban Karaool yaptığı konuşmada Tuva ve Roven'in *dostluk* ilişkilerinin geliştirilmesi gerektiğini belirtirken, Roven gezisini tamamlayan gençler için *kırlangıçlar* benzetmesinde

bulunmuştur. Konuşmasına devam eden cumhurbaşkanı; savaş yıllarında yapılan *fedakarlığın anıların saklanması ve kuşaktan kuşağa geçmesi gerektiğini* belirtmiştir. Sözlerine devam eden Cumhurbaşkanı Şolban Karool, bu çerçevede çocukların büyük bir misyonu yerine getirdiklerini çocukların gezilerinin çok parlak ve faydalı olduğunu belirtmiştir.

Bu gelişmelere paralel olarak 2013 yılının ağustos ayında bir eşinin de Roven'de *Tuvalı Gönüllüler* adına asılı plaketin aynısının Tuva'nın başkenti Kızıl'da da asılmasına karar verilmiştir. Töreni aktaran basın yayın organı İkinci Dünya Savaşı'nda *Tuvalı Gönüllüleri* hatırlatırken, Tuva'nın Sovyetler Birliği ile birlikte 1943 yılında *faşist agresyona* karşı savaştan ülke olduğunu vurgulamıştır.

Kaynak:

Teziç M.C. Rusya Federasyonu'nda Vatan Olgusunun Kimlik İnşasındaki Yeri: Tuva Medyasına Yansıyan Konular // Modern Türklük Araştırmaları Dergisi. 2015 Cilt 12, Sayı 1. S 49-73.